

Pul Emisyon Programında Yer Alan UNESCO Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri Temalı Tasarımlar

UNESCO Commemoration and Celebration Anniversaries Themed Designs in the Stamp Emission Program

Serkan AYCİL

ORCID: 0000-0002-3540-5548 ◆ İstanbul PTT Başmüdürlüğü, Muhasebe ve Finans Müdürlüğü,
Bağımsız Araştırmacı ◆ sserkan.aycil@gmail.com

Özet

Çalışmanın amacı pul emisyon programına konu olan UNESCO Anma ve Kutlama Programları temalı pullar üzerinden değerlendirmede bulunmaya çalışmaktır. Nitel araştırmanın içerik analizi yöntemi üzerinden ilerletilen bu çalışmada yazılı ve görsel kaynaklara yer verilmiştir. Öncelikle literatür taraması yapılarak çalışmanın yazılı verileri oluşturulmuş ardından, anma ve kutlama yıl dönümleri başlıklı posta pulları eklenerek çalışmanın içeriği görsel anlatım yönünden zenginleştirilmiştir. Araştırmanın görsel verileri 1981-2023 yılları arasında Türkiye’de tedavüle çıkarılan toplam 23 adet puldan oluşmaktadır. UNESCO Anma ve Kutlama Programları bağlamında kabul edilen 36 konu bulunmasına rağmen çalışmaya sadece anma ve kutlama etkinlikleri ile eş zamanlı olarak aynı yıl emisyonu yapılan toplam 11 konu dâhil edilmiştir. Bu konular Mustafa Kemal Atatürk’ün Doğumunun 100. Yıl Dönümü 1981, Mimar Sinan’ın Vefatının 400. Yıl Dönümü 1988, Yunus Emre’nin Doğumunun 750. Yıl Dönümü 1991, Osmanlı Bilim ve Kültür Mirasının ve Çok Uluslu Yönlerinin Oluşumunun Başlangıcının 700. Yıl Dönümü 1999, Mevlânâ Celâleddîn-î Rûmî’nin Doğumunun 800. Yıl Dönümü 2007, Kaşgarlı Mahmud’un Doğumunun 1000. Yıl Dönümü 2008, Kâtip Çelebi’nin Doğumunun 400. Yıl Dönümü 2009, Evliya Çelebi’nin Doğumunun 400. Yıl Dönümü 2011, Pirî Reis Dünya Haritasının 500. Yıl Dönümü 2013, Hoca Ahmed Yesevi’nin Vefatının 850. Yıl Dönümü 2016 ve Âşık Veysel’in Vefatının 50. Yıl Dönümü 2023 biçiminde sıralanmaktadır. 2024 yılı içerisinde UNESCO 42. Genel Konferansı kararı ile anma ve kutlama programlarına dâhil edilen Divânu Lugâti’t-Türk’ün Yazılışının 950. Yıl Dönümü (1074), Ali Kuşçu’nun Vefatının 550. Yıl Dönümü (1474) ve Fuat Sezgin’in Doğumunun 100. Yıl Dönümü (1924) konularının ise henüz pul emisyon programına dâhil edilip edilmeyeceği bilinmediği için bu konularla ilgili herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Pul emisyon programının son 5 yıla ait verileri ile UNESCO Genel Konferansı kararları birlikte değerlendirildiğinde posta idaresinin emisyon programına dâhil edilecek temaların belirlenmesi sürecinde seçici davrandığı ve daha çok popüler konuları emisyon programına dâhil ettiği görülmüştür. UNESCO Türkiye Milli Komisyonu’nun ise Genel Konferans kararları ile kayıt altına alınan yıl dönümü etkinliklerini yeterince desteklemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: UNESCO, anma ve kutlama yıl dönümleri, posta pulu.

Extended Abstract

The aim of the study is to try to make an evaluation on the UNESCO Commemoration and Celebration Programs themed stamps, which are the subject of the stamp emission program. Written and visual sources are included in this study, which is carried out through the content analysis method of qualitative research. The data collected using the document analysis method, one of the data collection tools, was shaped on the axis of visual examination and interpretation. Document analysis; While it was created through the contents of magazines, books, book chapters, encyclopedia articles, scientific reports, corporate publications and websites, visual research was tried to be created through stamp objects that draw attention to UNESCO Commemoration and Celebration Programs. First, the written data of the study was created by scanning the literature, and then the content of the study was enriched in terms of visual expression by adding postage stamps titled commemoration and celebration anniversaries. The visual data of the research consists of a total of 23 stamps put into circulation in Turkey between 1981 and 2023. While 4 of these stamps were printed in blocks, the remaining 19 were printed in series. Although there are 36 issues accepted within the context of UNESCO Commemoration and Celebration Programs, only a total of 11 issues that were emitted simultaneously with commemoration and celebration events in the same year were included in the study. These topics are the 100th Anniversary of the Birth of Mustafa Kemal Atatürk in 1981, the 400th Anniversary of the Death of Mimar Sinan in 1988, the 750th Anniversary of the Birth of Yunus Emre in 1991, the 700th Anniversary of the Beginning of the Formation of the Ottoman Scientific and Cultural Heritage and its Multinational Aspects. 1999, 800th Anniversary of the Birth of Mevlânâ

Celâleddîn-î Rûmî 2007, 1000th Anniversary of the Birth of Mahmud of Kaşgar 2008, 400th Anniversary of the Birth of Kâtip Çelebi 2009, 400th Anniversary of the Birth of Evliya Çelebi 2011, The 500th Anniversary of the Piri Reis World Map is 2013, the 850th Anniversary of the Death of Hodja Ahmed Yesevi is 2016, and the 50th Anniversary of the Death of Âşık Veysel is 2023. The 950th Anniversary of the Writing of Divânu Lugâti't-Türk (1074), the 550th Anniversary of the Death of Ali Kuşçu (1474) and the Commemoration of Fuat Sezgin, which were included in the commemoration and celebration programs by the decision of the 42nd General Conference of UNESCO in 2024. As for the 100th Anniversary of his birth (1924), no work has been done on these issues since it is not yet known whether stamps will be issued or not. When the data of the last 5 years of the stamp emission program and the UNESCO General Conference decisions are evaluated together, it is seen that the postal administration acts selectively in the process of determining the themes to be included in the emission program and includes more popular topics in the emission program. It was concluded that the Turkish National Commission for UNESCO did not adequately support the anniversary events recorded by the General Conference decisions.

Keywords: UNESCO, anniversaries of commemoration and celebration, postage stamp.

Giriş

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization/Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) Anma ve Kutlama Yıl Dönümlerine dair içerik oluşturmayı hedefleyen bu çalışmanın öncesinde 1923-2023 yılları arasındaki pul emisyon programları incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda; Hasan Ali Yücel, Şeyh Galip, Kemal Ahmet Arü, Yusuf Nabi, Buhurizade Mustafa İtrî, İsmail Gaspıralı ve Fuad Köprülü şahsiyetleri ile Atebetü'l-Hakayık ve Bilge Tonyukuk Anıtı başlıklı herhangi bir filatelik tasarıma rastlanılmamıştır. Anma ve kutlama yıl dönümleri dışındaki diğer tarihlerde yayımlanmış olan filatelik tasarımlara ilişkin bilgiler ise aşağıda detaylı olarak belirtilmiştir. Buna göre: 1983'te yayımlanan ve iki seriden oluşan pulların birinde *Uluğ Bey ve Rasathanesi* konulu bir tasarıma yer verilmiştir (Pulhane, 1983). 1957'de yayımlanan ve *Fuzuli Yılı* başlıklı çalışmayı oluşturan bir tasarımda Şair Fuzuli'nin sağ profilden görünüşü tasvir edilmiştir (Pulhane, 1957). 1976'da yayımlanan ve *Nasrettin Hoca* başlıklı çalışmayı oluşturan üç serilik pullarda Nasrettin Hoca teması kullanılmıştır. Yine 2008'de yayımlanan ve *Nasrettin Hoca'nın 800. Doğum Yıl Dönümü* anısına basılan dört serilik pullarda Nasrettin Hoca'nın fıkralarını betimleyen tasvirler yer verilmiştir (Pulhane, 1976; Pulhane, 2008a). 2016'da Nazım Hikmet'in 114. Doğum Gününü anmak amacıyla Nilüfer Belediyesi'nin girişimiyle kişisel bir pul basılmıştır (Nilüfer Belediyesi, 2016). 1967'de *Türk Büyükleri ve Meşhurları* serisi olarak yayımlanan 5'li serideki pullardan birinde Osman Hamdi Bey'in portresine yer verilmiştir (Pulhane, 1967). 1966'da *Türk Büyükleri ve Meşhurları 1966/2* olarak yayımlanan 5'li serideki pullardan birinde Halide Edip Adivar teması kullanılmıştır (Pulhane, 1966). 1996'da *Avrupa 1996-Ünlü Kadınlar* serisi olarak yayımlanan ikili serideki pullardan birinde yine Halide Edip Adivar'ın portresi görsel olarak kullanılmıştır (Pulhane, 1996). 2015'te resmî posta pulu olarak yayımlanan 5'li serideki pullardan birinde Türk ve İslâm Eserleri Müzesi teması kullanılmıştır (Pulhane, 2015). 2018'de SEKA Kâğıt Müzesi ve Kocaeli Üniversitesi'nin yürüttüğü ortak proje neticesinde bir pul sergisi açılmıştır. SEKA Kâğıt Müzesi Süreli Sergi Salonu'nda açılan sergide, İzmit sancağından günümüze Kocaeli kent kültürüne katkı sunan şahsiyetlerin illüstrasyonları sergilenmiştir. Güzel Sanatlar Fakültesi grafik tasarımı bölümünde görevli olan bir öğretim görevlisi ile aynı bölümde okuyan bir öğrencinin birlikte hazırladığı Matrakçı Nasuh temalı pul tasarımı ve posta kartı diğer eserlerle birlikte sergilenmiştir (Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 2018). 1969'da yayımlanan *Kutadgu Bilig'in Yazılışının 900. Yılı* başlıklı çalışmada Kutadgu Bilig isimli eserin kitap formunda tasvir edildiği bir tasarıma yer verilmiştir (Pulhane, 1969). 1980'de *XVI. Uluslararası Ahi Evran Bayramı ve Folklor Festivali* anısına hazırlanan bir adet ilk gün zarfı satışa sunulmuştur (Benim Müzayedem, 2023). 2021'de Karaman Belediyesi ve Mihaliççık Belediyesi *Yunus Emre'nin Vefatının 700. Yılı* anısına kişisel pullar bastırmıştır. Aynı yıl içerisinde Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü de Hacı Bektaş Veli ve Yunus Emre anısına ayrı ayrı iki adet kişisel pul bastırmıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, t.y.). Son olarak 2009'da yayımlanan ve *Türk Meşhurları* başlıklı çalışmayı oluşturan

iki serilik pullardan birinde Süleyman Çelebi'nin portresi, Mevlid isimli eseri ve bir de cami görseli kullanılmıştır (Pulhane, 2009a).

UNESCO Yürütme Kurulunun 2019 yılı Nisan ayı tarihli 206. Toplantısında kabul edilen kararın (30. madde) Genel Konferansta benimsenmesiyle birlikte yıl dönümü programlarının etkisi genişletilerek yenilenmiştir. Buna göre; toplumsal cinsiyet eşitliği, coğrafi dağılım, kaynak bulma, dönemsellik, ölçme ve değerlendirme başlıklarının ön plana çıktığı toplantıda üye olan her bir devletin iki yıllık bir dönemde sadece iki öneride bulunabileceği belirtilmekte ve bu önerilerden birinin toplumsal cinsiyet eşitliği ekseninde olması beklenmektedir. UNESCO Türkiye Millî Komisyonu ilgili bakanlıklara, STK'lara, üniversitelere ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlara belirlenmiş kriterleri ileterek önerilerde bulunmalarını beklemektedir. Buna göre gelen öneriler önce UNESCO Yürütme Kurulunun sonrasında Genel Konferansın onaylamasının ardından basın ve medya araçlarıyla kamuoyuna, yazışmalar yoluyla da ilgili kurumlara duyurulmaktadır. Duyurunun temel önceliği hem farkındalık oluşturmaya çalışmak hem de etkinlikler yapılmasını teşvik etmektir. Ayrıca yönetim kurulunun uygun gördüğü etkinlikler Milli Komisyonumuz ve UNESCO Genel Direktörlüğünün hazırladığı yıl dönümü logosuyla desteklemektedir (UNESCO, 2022:218).

UNESCO 42. Genel Konferansı itibarıyla UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'nun teklif ettiği ve UNESCO Genel Konferansının kabul ettiği 36 Anma ve Kutlama Yıl Dönümü bulunmaktadır (UNESCO, 2022:224; UNESCO, t.y.). Literatür taramasında UNESCO başlıklı birçok çalışmaya ulaşılmamasına rağmen pul emisyon programları ile UNESCO Anma ve Kutlama Yıl Dönümlerini bir arada değerlendiren herhangi bir çalışmaya ulaşılmamıştır. Buna göre UNESCO Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri ve posta pulları ekseninde şekillenen bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacak uygulamalar içerdiği düşünülmektedir.

Yöntem

Nitel araştırmanın içerik analizi yöntemi üzerinden ilerletilen bu çalışmada yazılı ve görsel verilere yer verilmiştir. Öncelikle literatür taraması yapılarak çalışmanın metni oluşturulmuş ardından, UNESCO Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri başlıklı posta pulları eklenerek çalışmanın içeriği görsel anlatım yönünden zenginleştirilmiştir.

Amaç

Çalışmanın amacı pul emisyon programına konu olan UNESCO Anma ve Kutlama Programları temalı pullar üzerinden değerlendirmede bulunmaya çalışmaktır.

Araştırma Verileri

Veri toplama araçlarından doküman analizi yöntemi kullanılarak toplanan veriler, görsel inceleme ve yorumlama ekseninde şekillenmiştir. Doküman analizi; dergi, kitap, kitap bölümü, ansiklopedi maddesi, bilimsel raporlar, kurumsal yayınlar ve web sayfalarında yer alan içerikler üzerinden oluşturulmuşken görsel araştırma, UNESCO Anma ve Kutlama Programlarına dikkat çeken pul tasarımları üzerinden oluşturulmuştur.

Tablo 1. UNESCO 42. Genel Konferansı İtibarıyla Kabul Edilen Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri

Anma ve Kutlama Yıl Dönümü	UNESCO Konferansları	Konu Başlığı
2024	42. Genel Konferansı	Divânü Lugâti't-Türk'ün Yazılışının 950. Yıl Dönümü (1074)

2024	42. Genel Konferansı	Ali Kuşçu'nun Vefatının 550. Yıl Dönümü (1474)
2024	42. Genel Konferansı	Fuat Sezgin'in Doğumunun 100. Yıl Dönümü (1924)
2023	41. Genel Konferansı	Âşık Veysel'in Vefatının 50. Yıl Dönümü (1973)
2022	41. Genel Konferansı	Süleyman Çelebi'nin Vefatının 600. Yıl Dönümü
2021	40. Genel Konferansı	Hacı Bektaş Veli'nin Vefatının 750. Yıl Dönümü (1271)
2021	40. Genel Konferansı	Yunus Emre'nin Vefatının 700. Yıl Dönümü (1321)
2021	40. Genel Konferansı	Ahi Evran'ın Doğumunun 850. Yıl Dönümü (1171)
2020	40. Genel Konferansı	Bilge Tonyukuk Anıtı'nın Dikilişinin 1300. Yıl Dönümü (720)
2019	39. Genel Konferansı	Kutadgu Bilig'in Yusuf Has Hacib tarafından Yazılışının 950. Yıl Dönümü (1069)
2018	39. Genel Konferansı	Atebetül-Hakayık'ın Basılışının 100. Yıl Dönümü (1918)
2016	38. Genel Konferansı	Hoca Ahmed Yesevi'nin Vefatının 850. Yıl Dönümü (1166)
2016	38. Genel Konferansı	Fuad Köprülü'nün Vefatının 50. Yıl Dönümü (1966)
2014	37. Genel Konferansı	Matrakçı Nasuh'un Vefatının 450. Yıl Dönümü (1564)
2014	37. Genel Konferansı	Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'nin Kuruluşunun 100. Yıl Dönümü (1914)
2014	37. Genel Konferansı	İsmail Gaspıralı'nın Vefatının 100. Yıl Dönümü (1914)
2014	37. Genel Konferansı	Halide Edip Adıvar'ın Vefatının 50. Yıl Dönümü (1964)
2013	36. Genel Konferansı	Piri Reis Dünya Haritasının 500. Yıl Dönümü (1513)
2012	36. Genel Konferansı	Müziyen Buhurizade Mustafa İtrî'nin Vefatının 300. Yıl Dönümü (1712)
2012	36. Genel Konferansı	Yusuf Nâbi'nin Vefatının 300. Yıl Dönümü (1712)
2012	36. Genel Konferansı	Mimar ve Şehir Planlamacı Kemal Ahmet Arû'nun Doğumunun 100. Yıl Dönümü (1912)
2011	35. Genel Konferansı	Evliya Çelebi'nin Doğumunun 400. Yıl Dönümü (1611)
2011	35. Genel Konferansı	Ressam, Arkeolog ve Sanat Uzmanı Osman Hamdi Bey'in Vefatının 100. Yıl Dönümü (1910)
2009	34. Genel Konferansı	Kâtip Çelebi'nin Doğumunun 400. Yıl Dönümü (1609)
2008	34. Genel Konferansı	Kaşgarlı Mahmud'un Doğumunun 1000. Yıl Dönümü (1008)
2007	33. Genel Konferansı	Mevlânâ Celâleddîn-î Rûmî'nin Doğumunun 800. Yıl Dönümü (1207)
2002	31. Genel Konferansı	Nazım Hikmet'in Doğumunun 100. Yıl Dönümü (1902)
1999	29. Genel Konferansı	Şeyh Galip'in Vefatının 200. Yıl Dönümü (1799)
1999	29. Genel Konferansı	Osmanlı Bilim ve Kültür Mirasının ve Çok Uluslu Yönlerinin Oluşumunun Başlangıcının 700. Yıl Dönümü (1299)
1997	28. Genel Konferansı	Hasan Ali Yücel'in Doğumunun 100. Yıl Dönümü (1897)
1996	28. Genel Konferansı	Nasreddin Hoca'nın Vefatının 700. Yıl Dönümü (1296)

1995	27. Genel Konferansı	Şair Fuzûlî (Mehmed bin Süleyman Fuzûlî)'nin Doğumunun 500. Yıl Dönümü (1495)
1994	27. Genel Konferansı	Uluğ Bey'in Doğumunun 600. Yıl Dönümü (1394)
1991	25. Genel Konferansı	Yunus Emre'nin Doğumunun 750. Yıl Dönümü (1241)
1988	24. Genel Konferansı	Mimar Sinan'ın Vefatının 400. Yıl Dönümü (1588)
1981	20. Genel Konferansı	Mustafa Kemal Atatürk'ün Doğumunun 100. Yıl Dönümü (1881)

Kaynak: (UNESCO, 2022:224-225; UNESCO, t.y.).

Verilerin Analizi

Güvenilirlik ve geçerlilik açısından denetlenmiş kaynaklar üzerinden oluşturulan bu çalışmadaki görsel verilerin 18 adedine araştırmacının arşivinden erişilmişken kalan 5 adedine web sayfalarından yapılan taramalar sonucunda erişilmiştir. Araştırmaya konu olan her bir anma pulu ve anma bloku renk, tonlama, tema, simge, sembol, imge, işaret, içerik ve tipografi öğeleri göz önünde bulundurulması koşuluyla yine araştırmacı tarafından tetkik edilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın görsel verileri 1981-2023 yılları arasında Türkiye’de tedavüle çıkarılan toplam 23 adet puldan oluşmaktadır. Bu pulların 4 adedi blok hâlinde basılmışken kalan 19 adedi seriler hâlinde basılmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk’ün Doğumunun 100. Yıl Dönümü 1981

1978’de gerçekleştirilen UNESCO Anma ve Kutlama Programına Türkiye ilk kez Atatürk’ün Doğumunun Yüzüncü Yılı teması ile katılmıştır. 152 üyenin tamamının onayladığı kararda “Atatürk uluslararası anlayış, işbirliği ve barış yolunda çaba göstermiş üstün kişi, UNESCO’nun yetki alanlarında yenilikler gerçekleştirmiş bir inkılapçı, sömürgecilik ve yayılcılığa karşı savaştan ilk önderlerden biri, insan haklarına saygılı, insanları ortak anlayışa ve devletleri dünya barışına teşvik eden, bütün yaşamı boyunca insanlar arasında renk, din, ırk ayırımı gözetmeyen, eşi olmayan devlet adamı ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusudur” ifadesine yer verilmiştir (UNESCO, 2016).

Resim 1. Atatürk’ün Doğumunun 100. Yılı 120x120 mm. **Görsel Kaynak:** Araştırmacının arşivinden

Resim 1’de 1981’de tedavüle çıkarılan ve *Atatürk’ün Doğumunun 100. Yılı* başlıklı çalışmayı oluşturan 6 serilik bir anma blokuna yer verilmiştir. Basım adedi 500.000 olan blok litografi usulü ile Harrison and Sons Limited High Wycombe-Londra-İngiltere adresinde basılmıştır (Pulhane, 1981). Her biri farklı değerlere sahip olan pullarda Atatürk’ün müzakereci, eğitimci, bürokrat, asker ve siyasi kişiliğini yansıtan temalar kullanılmıştır. Farklı tarihlerde tedavüle çıkarılan pullar bu anma blokunda bir araya getirilmiş ve yeni bir tasarım oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda pulların ikinci bir tasarım olduğu pullardaki dantel yapısından da anlaşılmaktadır. Pulların birbirinden kolayca ayrılmasını sağlayan perforaj kısmının haricinde, baskı alanı içerisinde ayrı bir dantel yapısının olduğu görülmektedir. Tasarımdaki her bir pulun kare formata sahip olduğu bilinmesine rağmen marj kısmına verilen pay nedeniyle göz yanılması gerçekleşmekte ve görseller dikey ya da yatay formata sahipmiş gibi algılanmaktadır. Buna göre soldan sağa doğru üst kısımdaki ilk görselde Tümgeneral Mustafa Kemal’in Samsun’a çıkışından 28 gün önce çekilmiş bir fotoğrafı yer alırken Erzurum Kongresinin 50. Yılı nedeniyle çıkarılan ikinci görselde Atatürk’ün ayakta duran bir görseli yer almaktadır. Bu görseldeki öğeler siyah beyaz bir formda kurgulanmış olup Atatürk’ü ön plana çıkarmak için görselin etrafı beyazlaştırılmış ve gölgesinin düştüğü son yere 50 rakamı yazılmıştır. Cumhuriyetin 40. Yılı anısına tedavüle çıkarılan üçüncü tasarımda karanlıktan aydınlığa doğru giden süreci vurgulamak için açık renkler kullanılmıştır. Harf İnkılabının 10. Yıl Dönümü anısına basılan dördüncü tasarımda karatahtaya el yazısı ile Latin harflerinin ilk kullanımları yazılmıştır. Orijinal çalışmada baskı alanı siyah beyaz tonlamalardan oluşuyorken bu tasarımdaki renk tercihi mürekkep mavisi tonundan oluşmaktadır. Beşinci görseldeki tasarım Atatürk’ün Birinci Cumhurbaşkanı seçilmesinin anısına basılmış olup sonraki süreçte orijinal hâliyle farklı baskılarda da kullanılmıştır. Son görselde ise Şapka İnkılabı temalı bir tasarıma yer verilmiştir. Canlı renklerle oluşturulan bu tasarımda Atatürk’ün frak giydiği görülmektedir (Mazak, Minder, Geleş ve Tuna, 2006:19-55). Ayrıca aynı yıl içerisinde Balkanfila VIII. Pul Sergisi anısına, 2 seriden oluşan benzer bir anma bloku daha yayımlanmıştır.

Mimar Sinan’ın Vefatının 400. Yıl Dönümü 1988

Türk mimarlık tarihinin en önemli şahsiyeti olarak görülen Mimar Sinan, Yavuz Sultan Selim’in hizmetinde bulunmuş ve yaşamı boyunca birçok sefere katılmıştır. Gittiği seferlerde farklı mimari tasarımlara aşina olan Mimar Sinan, ilerleyen yıllarda bu birikimini hayatına tatbik etmeye başlamıştır. 1538’de katıldığı Karaboğdan Seferi sırasında Prut Nehri üzerine bir köprü kurmuş ve ordunun karşıya geçmesini sağlamıştır. On üç günde inşa edilen köprü sayesinde padişahın takdirini kazanan Mimar Sinan’a 48 yaşında Mimarbaşılık görevi verilmiştir (Katkat, 2016:10). 100 yıl kadar yaşadığı bilinen ve 1588’de vefat eden Mimar Sinan’ın mesleğinde üç aşama kaydettiği belirtilmektedir. Buna göre çıraklık eserim dediği ilk aşama, Şehzade Cami ile kalfalık eserim dediği ikinci aşama, Süleymaniye Külliyesi ile ustalık eserim dediği son aşama ise Selimiye Cami ile nitelendirilmiştir (Şengül, 2010:32). Mimar Sinan’ın inşa ettiği eser sayısında ihtilaflar bulunmasına rağmen mevcut sayının Sai Mustafa Çelebi’ye göre 326’nın üzerinde olduğu, günümüz kaynaklarında ise 452 olduğu anlaşılmaktadır. Dönemin şartları ve ulaşım mesafesi göz önünde bulundurulduğunda mevcut yapıların tamamının bizzat Mimar Sinan tarafından inşa edilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmakla birlikte Mimar Sinan’ın bu süreçte, yapıların önemli bir kısmının planını çizerek projesini gözden geçirdiği ve inşaat sürecini yardımcıları aracılığıyla denetlediği düşünülmektedir (Mülayim, 2009:226).

Mimar Sinan’ın kalfalık eseri olan ve tasarımında Ayasofya etkileri hissedilen Süleymaniye Cami (Katkat, 2016:364). Boğaziçi’ni ve Haliç’i gören en yüksek tepeye konumlandırılmıştır. Kubbesi 4 fil ayağı üzerine oturtulan Süleymaniye Cami 1550-1557 yılları arasında Kanuni Sultan Süleyman adına inşa edilmiştir. Yapıdaki 4 olan minare sayısı, İstanbul’un Fethi’nden sonraki 4. Padişahlık makamını, minarelerdeki şerefe sayısı ise 10. Osmanlı padişahlığını simgelemektedir (Güleç, 2011:115).

Resim 2. Mimar Sinan 26x41 mm.

Resim 3. Süleymaniye Cami 26x41 mm.

Görsel Kaynak: Araştırmacının arşivinden

Görsel Kaynak: Araştırmacının arşivinden

Resim 2 ve 3'te 1988'de tedavüle çıkarılan ve *Mimar Sinan'ın Ölümünün 400. Yılı* başlıklı çalışmayı oluşturan 2 adet anma puluna yer verilmiştir. Basım adedi 600.000 olan pulların grafik tasarımını sırasıyla Cemalettin Güzeloğlu ve Namık Kemal Sarıkavak yapmıştır (Pulhane, 1988). Mimar Sinan'ın sol profilden betimlenmiş portresinin yer aldığı 50 Lira bedelli ilk tasarımda Selimiye Cami, Süleymaniye Cami ve su kemeri görsellerinin negatif yansımalarına yer verilmiştir. İkinci tasarımda ise altın orana Süleymaniye Cami'nin illüstratif bir görseli konumlandırılmış ve renkli tasarımın dışında kalan çalışma alanına yine Süleymaniye Cami'nin diğer kısımlarını tasvir eden vektörel çizimler yerleştirilmiştir. Ayrıca 1957 ve 2007 tarihli pul emisyonlarında Mimar Sinan ve seçili eserlerinden bir kısmı tasarımlara yansıtılmıştır.

Yunus Emre'nin Doğumunun 750. Yıl Dönümü 1991

13. ila 14. yüzyıllarda Orta Anadolu'da yaşamış olan önemli şahsiyetlerden birisi de Yunus Emre'dir. Türkçe'ye iyi derecede hâkim olan Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli'nin sohbetlerine icabet etmiş ve yine onun telkiniyle Tapduk Emre'ye giderek uzun yıllar hizmetinde bulunmuştur (Banarlı, 1971:326). Kuraklık ve kıtlığın yanı sıra Anadolu'daki siyasi istikrarın da iyice bozulduğu o dönemde Yunus Emre hem Allah (cc) sevgisi, dini inanç ve ahlaki değerler gibi konuları Türk-İslâm sentezi çerçevesinde teşekkül etmeye çalışmış hem de dönemindeki Farsça eserler üreten şahsiyetlerden farklı olarak tasavvufa dair manaları Türkçeleştirerek kendine özgü üslubuyla sunmuştur (Yavuz, 2017:27-29).

Resim 4. Yunus Emre Sevgi Yılı 26x41 mm.

Resim 5. Yunus Emre Sevgi Yılı 26x41 mm.

Görsel Kaynak: Araştırmacının arşivinden

Görsel Kaynak: Araştırmacının arşivinden

Resim 4 ve 5'te 1991'de tedavüle çıkarılan ve *Yunus Emre Sevgi Yılı* başlıklı çalışmayı oluşturan 2 adet ek değerli anma puluna yer verilmiştir. Basım adedi 300.000 olan ve ofset baskı tekniği ile oluşturulan pulların grafik tasarımını Hidayet Aksu yapmıştır (Pulhane, 1991). Resim 4'te karma renkler ve farklı boyutlu geometrik şekiller kullanılmak suretiyle Yunus Emre portresi oluşturulduğu görülürken Resim 5'teki tasarımda ise Yunus Emre'nin arka plandaki dünya küresi önünde ellerini göğe doğru kaldırmış bir ağaç olarak tasvir edildiği görülmektedir. Ayrıca 1971 ve 2010 yıllarında Yunus Emre konulu anma pulları basılmışken 2021 yılında *2021 Yunus Emre ve Türkçe Yılı* konulu bir adet özel gün zarfı basılmıştır.

Osmanlı Bilim ve Kültür Mirasının ve Çok Uluslu Yönlerinin Oluşumunun Başlangıcının 700. Yıl Dönümü 1999

El yazması kitapları süslemek amacıyla sulu boya ile yapılan resimler için kullanılan minyatür tabiri Türk dünyasında, nakış terimine karşılık gelmekte olup boya ile resim yapma anlamında kullanılmaktadır (Binark, 1978:271). Uygur Türklerinin, başşehir Hoço başta olmak üzere 8. yüzyıldan itibaren Turfan bölgesinde meydana getirdikleri minyatürler, Türklerin en eski minyatürlerinin kaynağı olarak sayılmaktadır (Aslanapa, 1986:851). Özellikle Moğol istilası ile birlikte İslâm dünyasına birçok kâtip ve sanatkar sığınmış bu sayede resim ve heykelin yayılmasında Türk sanatının etkileri görülmeye başlamıştır. Osmanlı dönemi Türk minyatürleri ise ancak Fâtiş Sultan Mehmet zamanından itibaren günümüze intikal edebilmiştir. Fâtiş Sultan Mehmet ile başlayan bu gelişme Kanunî Sultan Süleyman döneminde olgunluğa erişmiştir. Sonraki süreçte Kıncı Mahmut, Nigârî ve Kefeli Hasan Çelebi gibi üstatlar yetişmiş ve Lale Devri'nin önemli sanatçılarından biri olan Levni tarafından bir mektep tesis edilmiştir (Binark, 1978:275-277). Osmanlıda süsleme ve resim sanatı olarak görülen bu geleneğe savaşlar, sosyal hayat ve saray yaşamı gibi konular minyatürlere yansımıştır.

Resim 6. Yeniçeriler.

Resim 7. Osmanlıda Günlük Yaşam.

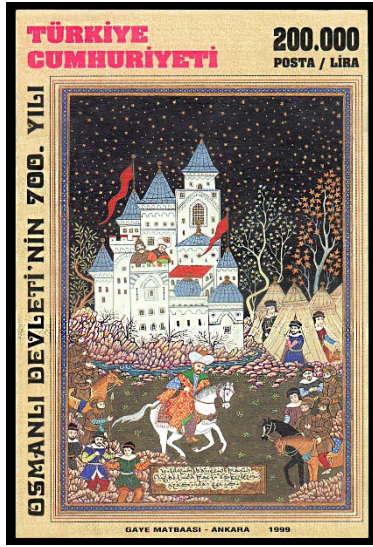
Görsel Kaynak: Araştırmacının arşivinden

Görsel Kaynak: Araştırmacının arşivinden

Resim 8. Enderun Mektebi. Görsel Kaynak: Araştırmacının arşivinden

Resim 6, 7 ve 8’de 1999’da tedavüle çıkarılan ve *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılı* başlıklı çalışmayı oluşturan 3 değerli anma puluna yer verilmiştir. Basım adedi 602.000 olan ve ofset baskı tekniği ile oluşturulan pulların grafik tasarımını sırasıyla Ömer Faruk Atabek, Selma Kollu ve Sebahat Kırçak yapmıştır (Pulhane, 1999). Kare formata sahip olan ve 175.000 Lira bedel ile satışa sunulan pullarda Osmanlı dönemine ait tasvirler yer almaktadır. Resim 6’da sarı renkli çizme giyen ve börk takan üç yaya yeniçeri ile sekban bölüğüne mensup olduğu düşünülen atlı bir yeniçeriye yer verilmiştir. Resim 7’de Osmanlıda günlük yaşam ve padişahın çarşı denetimi tasarıma yansımışken Resim 8’de Enderun Mektebi’ndeki bir ders süreci tasarıma yansımıştır.

Resim 9. Yıldırım Bayezid Han'ın Niğbolu'dan Geçışı.

Görsel Kaynak: Araştırmacının arşivinden

Resim 10. Osmanlı Sarayında Yaşam.

Görsel Kaynak: Araştırmacının arşivinden

Resim 9 ve 10’da 1999’da tedavüle çıkarılan ve *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılı* başlıklı çalışmayı oluşturan 2 adet değerli anma puluna yer verilmiştir. Basım adedi 300.000+300.000 olan ve ofset baskı tekniği ile oluşturulan pulların grafik tasarımını sırasıyla Ömer Faruk Atabek ve Sebahat Kırçak yapmıştır (Pulhane, 1999). Dikey formata sahip olan ilk minyatürde Yıldırım Bayezid Han'ın Niğbolu Savaşı sırasında Haçlı Askerlerinin arasından geçişi görsele yansımışken yatay formata sahip olan diğer minyatürde Osmanlı sarayındaki kadınların günlük yaşamı tasarıma yansımıştır.

Mevlânâ Celâleddîn-î Rûmî'nin Doğumunun 800. Yıl Dönümü 2007

1207’de Horasan’ın Belh şehrinde doğan Mevlânâ, yaşadığı yıllardaki istikrarsızlıklar nedeniyle Anadolu’ya gelmiş ve burada yaşamıştır. İslam’ın büyüklüğünü ve İslami ilimleri önce Sultan’ül Ulema unvanıyla tanınan babası Bahâeddin Veled’den öğrenen Mevlânâ, henüz küçük yaşlardayken iyi bir eğitim alma imkânı bulmuştur. Alâeddin Keykubat’ın, babası Bahâeddin Veled’i Konya’ya davet etmesi üzerine babası ailesiyle birlikte Larende’den Konya’ya taşınmıştır. Altun-Âbâ Medresesi’nde dersler veren babasının vefatından sonra artık fetva ve vaaz verecek kadar sağlam bir bilgi birikimine ulaşan Mevlânâ babasının yerine bu medresede dersler vermeye devam etmiştir (Banarlı, 1971:308-309; Uslu, 2022a:8-11). Divân-ı Kebir, Fihî Mâ Fih, Mecâlis-i Seb’a, Mektûbât ve Mesnevî isimli beş eser veren ve giderek tanınır hâle gelen Mevlânâ 17 Aralık 1273’te Konya’da vefat etmiştir. Öldüğü günü Rabbine kavuşma vakti olarak tanımlaması üzerine Mevlânâ’nın ölüm gününe Şeb-i Arûs denilmiştir (Uslu, 2022a:14-17).

Resim 11. UNESCO Mevlânâ'nın Doğumunun 800. Yılı 130x67 mm.

Görsel Kaynak: <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k200707.html> E.T. 23.04.2023

Resim 11'de 2007'de tedavüle çıkarılan ve *Mevlânâ'nın Doğumunun 800. Yılı* başlıklı çalışmayı oluşturan bir adet anma blokuna yer verilmiştir. Basım adedi 100.000 olan ve 0,25 YTL, 0,50 YTL, 060 YTL, 070 YTL bedel ile satışa sunulan pullar ofset baskı tekniği kullanılarak oluşturulmuştur (Pulhane, 2007). Yatay bir formata sahip olan bu tasarımda anma blokunun marj alanına kadar baskı uygulanmış ve alt kısımdaki orta alan ile tasarımın her bir köşesine Mevlevi sema törenini betimleyen logolar yerleştirilmiştir. Soldan sağa doğru sırasıyla ilk tasarımda Mevlânâ'nın sağ profilden tasvir edilmiş gençlik yıllarına ait bir görseline yer verilmişken ikinci tasarımda Mevlevi mührüne yer verilmiştir. Üçüncü tasarımda Mevlevi sema törenine ait bir kesit kuşbakışı görünümünde tasvir edilmişken son tasarımda Konya kent merkezinde bulunan Mevlânâ Müzesi tasvirine yer verilmiştir.

Kaşgarlı Mahmut'un Doğumunun 1000. Yıl Dönümü 2008

Kesin olmamakla birlikte doğum tarihi 1025 olarak kayıtlanan Kaşgarlı Mahmut, Karahanlılar döneminde yetişmiş ilk Türk dil bilginidir. Kaşgarlı Mahmut Tahir Mervezi, Beyhaki ve Gerdizi gibi âlimlerle birlikte Türk illerini dolaşarak Türk kültürünün Araplara tanıtılmasında önemli katkılar sunmuştur. Etnograf, filolog ve ilk Türk haritacısı olan Kaşgarlı Mahmut yaşadığı dönemdeki Türk illeri ile oba ve boylarının kullandığı ağızları *Divanü Lugati't-Türk* adlı eserine taşımıştır (Sarı, 2016:5-8).

Resim 12. Kaşgarlı Mahmut 36x52 mm.

Resim 13. Kaşgarlı Mahmut *Divanü Lugati't-Türk* 36x52 mm.

Görsel Kaynak: <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k200807.html> E.T. 21.07.2023

Görsel Kaynak: <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k200807.html> E.T. 21.07.2023

Resim 12 ve 13'te 2008'de tedavüle çıkarılan ve *Kaşgarlı Mahmut 1000. Doğum Yıl Dönümü* başlıklı çalışmayı oluşturan 2 adet anma puluna yer verilmiştir. Basım adedi 100.000 olan ve ofset baskı tekniği ile oluşturulan pulların grafik tasarımını Gülten Yeğenağa yapmıştır (Pulhane, 2008b). Dikey formata sahip olan her iki tasarımda dantellere kadar baskı uygulanmıştır. Zeminin degradeli bir biçimde yeşil renk tonundan mavi renk tonuna döndüğü ilk tasarımda Kaşgarlı Mahmut'un at üstünde elinde bir adet ok ile tasvir edildiği görülürken suluboya etkisinin yoğunlaştığı diğer tasarımda Kaşgarlı Mahmut'un ayakta durduğu ve elindeki Divanü Lugati't-Türk isimli eserini incelediği görülmektedir.

Kâtip Çelebi'nin Doğumunun 400. Yıl Dönümü 2009

1608'de İstanbul'da doğan Kâtip Çelebi bibliyografya¹, biyografi², coğrafya ve tarih ile meşgul olmuştur. Asker olan ve aynı zamanda Enderun Mektebi'nde iyi bir tahsil görenek yetişen babası, henüz küçük yaşlarda olan oğlu Kâtip Çelebi ile ilgilenmeye başlamış ve oğlunun iyi bir eğitim almasını sağlamıştır. Günümüzde 20 kadar önemli eser verdiği bilinen Kâtip Çelebi, en eski Coğrafya kitabımız olarak bilinen Cihannümmâ ile on beş bine yakın kitap ve on bine yakın müellifi tanıtan Keşf-üz-Zünûn an Esâmi'il Kütüb vel-Fünûn isimli bibliyografyayı yazmıştır. 1656'da vefat eden Kâtip Çelebi'nin kabri İstanbul'un Fatih ilçesinin Unkapanı semtinde yer almaktadır (Acaroğlu, 1961:139; Kâtip Çelebi, t.y:111-113).

Resim 14. Kâtip Çelebi 36x52 mm.

Resim 15. Kâtip Çelebi 36x52 mm.

Görsel Kaynak: Araştırmacının arşivinden

Görsel Kaynak: Araştırmacının arşivinden

Resim 14 ve 15'te 2009'da tedavüle çıkarılan ve *Kâtip Çelebi'nin Doğumunun 400. Yıl Dönümü* başlıklı çalışmayı oluşturan 2 adet değerli anma puluna yer verilmiştir. Basım adedi 100.000 olan ve ofset baskı tekniği ile oluşturulan pulların grafik tasarımını Gülten Yeğenağa yapmıştır (Pulhane, 2009b). Dikey formata sahip olan her iki tasarımda dantellere kadar baskı uygulanmıştır. Denizcilik tarihî açısından önemli bir yere sahip olan Kâtip Çelebi ilk tasarımda oturmuş bir pozisyonda sol profilden tasvir edilmiştir. Suluboya etkisinin yoğunluk kazandığı bu tasarımda arka plana açık denizde seyreden gemiler, ön plana ise Kâtip Çelebi'nin yaptığı çalışmalar konumlandırılmıştır. Diğer tasarımda yerden yüksek bir konuma oturan Kâtip Çelebi'nin bu kez elindeki tüy kalem ile yeni bir eserini kaleme aldığı görülmektedir.

¹ Basılı ve çoğaltılmış metinlerin bilgisi (Acaroğlu, 1961:138).

² Düşünce ve kültür dünyasında tanınmış, eser vermiş kişilerin hayat hikâyelerini anlatan bir yazı türü olarak ortaya çıkmıştır (Çelik, 2022:2).

Evliya Çelebi'nin Doğumunun 400. Yıl Dönümü 2011

İstanbul'un Unkapanı semtinde 25 Mart 1611'de dünyaya gelen Evliya Çelebi kendisini seyyâh-ı alem ve nedim-i ben-i âdem Evliya-yı bi-riyâ olarak tanıtmıştır. Babası Mehmet Zilli Efendi Saray-ı Âmire'nin kuyumcubaşısıdır. Fıkıh, Tefsir, Kalam ve Hadis ilimlerinin yanı sıra nakış ve hat dersleri de alan Evliya Çelebi 25 yaşından sonra 4 yıl kadar Enderun Mektebi'nde eğitim görmüştür. Sarayda bulunduğu süre içerisinde musahiplik görevinde bulunan Evliya Çelebi askerlik hizmetini yerine getirerek 22 sefere çıkmıştır. Yine kendisi seyyah oluşunu istihareye yattığı sırada gördüğü bir rüyaya bağlamıştır. Buna göre: Rüyasında Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'i (S.A.V) ve arkadaşlarını gören Evliya Çelebi şefaathane Resulallah diyeceği yerde heyecandan seyahat ya Resulallah dediğini beyan etmiştir. Bunun üzerine kendisine hem şefaathane edilmiş hem de seyahat izni verilmiştir. Rüyasındaki Sa'd b. Vakkas ise gittiği yerlerde gördüklerini yazmasını istemiştir. Gördüğü rüyanın etkisinde kalan Evliya Çelebi sabah uyandığında Mevlevi Şeyhi Abdullah Dede'ye gitmiş ve gördüğü rüyayı anlatmıştır. Rünyayı yorumlayan Abdullah Dede gezmeye öncelikle İstanbul'dan başlamasını ve topladığı bilgileri yazmasını istemiştir. Bunun üzerine hayatının kalan kısmında gezip dolaşan Evliya Çelebi Türk kültür tarihi açısından oldukça önemli olan 12 ciltlik Seyahatname isimli eserini yazmıştır (Özçelik, 2012:11-20).

Resim 16. Evliya Çelebi 36x52 mm

Resim 17. Evliya Çelebi 36x52 mm.

Görsel Kaynak: <https://www.pulhane.com/KatalogSayfaları/k201104.html> E.T. 29.07.2023

Görsel Kaynak: <https://www.pulhane.com/KatalogSayfaları/k201104.html> E.T. 29.07.2023

Resim 16 ve 17'de 2011'de tedavüle çıkarılan ve *Evliya Çelebi'nin Doğumunun 400. Yıl Dönümü* başlıklı çalışmayı oluşturan 2 adet değerli anma puluna yer verilmiştir. Basım adedi 250.000 olan ve ofset baskı tekniği ile oluşturulan pulların grafik tasarımını Bekir Gürgen yapmıştır (Pulhane, 2011). Yatay formata sahip olan her iki tasarımda çoğunlukla dantellere kadar baskı uygulanmıştır. İlk tasarımda Evliya Çelebi bir yandan kürsüsünde izlenimlerini kâğıda aktarırken diğer yandan imgesel olarak atının üzerinde seyahatine devam etmektedir. Sıcak renkler üzerinden oluşturulan bu tasvirde Evliya Çelebi'nin yazma arzusu ve kat ettiği mesafe arka fona da yansımıştır. Alınan notların ve kat edilen mesafenin ölçüsü diğer tasarımda daha belirgin olarak hissedilmektedir. Doğal bir harita görünümü arz eden diğer tasarımda arka fona tutulan kayıtların, yerleşim alanlarının ve zaman olgusunun tasviri yerleştirilmişken ön plana atının üzerinde seyahatine devam eden Evliya Çelebi görseli yerleştirilmiştir.

Pîrî Reis Dünya Haritasının 500. Yıl Dönümü 2013

Kemal Reis'in yeğeni olan Piri Reis Türk denizcilik tarihine önemli katkılar sunmuş deniz bilimci, kartograf ve kaptandır. 1511'de amcasının vefatı üzerine yaklaşık iki yıl denizlerden uzak kalan Piri Reis bu sırada bir harita hazırlamaya çalışmıştır. Mısır Seferi sırasında Yavuz Sultan Selim'in dikkatini çekmeyi başaran Piri Reis bu sırada Birinci Dünya Haritası olarak adlandırılan haritayı sultana sunma imkânı bulmuştur. Seferden dönen Piri Reis bu defa Akdeniz'de gemicilerin seyahatlerini

kolaylaştıracak olan Kitab-ı Bahriye isimli diğer eseri hazırlamıştır. Eseri inceleyen İbrahim Paşa kendisinden, tuttuğu notları gözden geçirmesini ve çalışmayı yeniden düzenlemesini istemiştir. Kitabın tamamlanmasının ardından İbrahim Paşa kitabı Kanunî Sultan Süleyman'a sunmuştur. Padişahın kabulü üzerine Piri Reis, Hint Donanması Kaptanlığına getirilmiştir. Ayrıca Piri Reis 1528'de birincisine göre teknik açıdan çok daha nitelikli bir eser olan ikinci bir dünya haritası çizmiştir (Sezgin, 2013:4-7; Topdemir, 2013:42-44).

Resim 18. Pîri Reis Haritası 116x105 mm. **Görsel Kaynak:** Araştırmacının arşivinden

Resim 18'de 2013'te tedavüle çıkarılan ve *Pîri Reis Haritasının 500. Yılı* başlıklı çalışmayı oluşturan 4 serilik bir anma blokuna yer verilmiştir. Basım adedi 100.000 olan ve dijital baskı usulü ile oluşturulan blokun tasarımını Ayşe Ertürk Bıçakçı yapmıştır (Pulhane, 2013). Kare formata sahip olan bu tasarımda marjlara kadar baskı uygulanmıştır. İçerisinde dört adet altıgen pul bulunan harita parçası, parşömen üzerine renkli olarak basılmıştır. Piri Reis, haritanın kalan parçasında Afrika, Asya, Avrupa ve Amerika'nın keşfedilmiş yerlerini aktarmaya çalışmıştır. Haritanın merkezinden köşelerine doğru helezonik bir biçimde bilgilendirme yazıları konumlandırılmıştır. Harita üzerindeki kaleleri ve şehirleri göstermek için kırmızı hatlar kullanılmışken, ıssız mahalleri göstermek için kara hatlar kullanılmıştır. Yine döküntüler ve taşlıklar siyah noktalarla gösterilmişken sığlık ve kumluk yerler kırmızı noktalarla, gizli kayalar ise istavroz işareti ile gösterilmiştir.

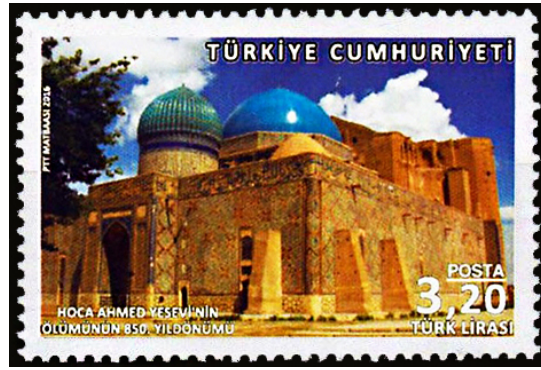
Hoca Ahmed Yesevi'nin Vefatının 850. Yıl Dönümü 2016

Orta Asya ve Anadolu tarihi açısından manevi bir öneme sahip olan Hoca Ahmed Yesevi sufilik geleneğinin (Yeseviyye) kurucusu olup Pîr-i Türkistan Hoca Ahmed Yesevi unvanıyla tanınmaktadır. Hoca Ahmed Yesevi iyi bir medrese tahsili görmüş ve din ilimleri ile birlikte tasavvufu öğrenmiştir. Buhara'da kaldığı yıllarda dönemin önemli âlimlerinden biri olan mutasavvıf Yusuf Hemedânî'nin talebesi ve vekili olan Hoca Ahmed Yesevi iyi derecede Arapça ve Farsça bilmesine rağmen Türkçe eserler vermiştir. Önemli eserlerinden birisi de tasavvufi Türk edebiyatının ilk örneği olan *Divanı Hikmet*'tir. Hoca Ahmed Yesevi kurduğu dergâhta ziyaretçilere Müslümanlığı anlatmış ve onlarca öğrencinin yetiştirilmesine vesile olmuştur. Öğrencilerinin bir kısmını Türkistan'a diğer kısmını ise Anadolu'ya göndermiştir. Yaşı atmış üç olduğunda dergâhının bahçesine bir çilehane yaptırmış ve kalan ömrünü zikir ve ibadetle burada geçirmiştir (Bozkurt, 2012:25-29; Uslu, 2022b:6-9).

Resim 19. Hoca Ahmed Yesevi 30x45 mm.

Görsel Kaynak: Araştırmacının arşivinden

Resim 20. Hoca Ahmed Yesevi 45x30 mm.

Görsel Kaynak: Araştırmacının arşivinden

Resim 19 ve 20'de 2016'da tedavüle çıkarılan ve *Hoca Ahmed Yesevi'nin Ölümünün 850. Yıl Dönümü* başlıklı çalışmayı oluşturan 2 adet anma puluna yer verilmiştir. Basım adedi 100.000 olan pullar dijital baskı usulü ile oluşturulmuştur (Pulhane, 2016). Dikey formata sahip olan ilk tasarımda Hoca Ahmed Yesevi'nin doğrudan görseline yer verilmiş ve 63 yaşından sonra, çilehanede geçirdiği günler tasvir edilmiştir. Yatay formata sahip olan diğer tasarımda ise Timur tarafından 14. yüzyılda inşa ettirildiği bilinen Pir-i Türkistan Yesevi Türbesi görseline yer verilmiştir.

Âşık Veysel'in Vefatının 50. Yıl Dönümü 2023

Sivas'ın Sarkışla ilçesinin Sivrialan Köyü'nde doğan Âşık Veysel, henüz küçük yaşta iken yakalandığı çiçek hastalığı nedeniyle bir gözünü akabinde yaşadığı kaza sonucunda ise diğer gözünü kaybetmiştir (Oy, 1991:6). Her iki gözünü kaybeden Âşık Veysel babasının kendisine aldığı saz ile vakit geçirmeye çalışmıştır. İlk zamanlarda acemiliği nedeniyle başarılı olamayan Âşık Veysel, babasının ısrarı üzerine çalmaya devam etmiş ve kısa zamanda iyi bir saz ustası olmuştur (Şarkışla Belediyesi, 2023). İnsan sevgisi, tabiat, taşlama, dostluk, tasavvuf, vatan-millet, din ve fikir konularına değinen Âşık Veysel, katıldığı I. Sivas Halk Şairleri Bayramı'ndan sonra kendi şiirlerini okumaya başlamıştır. Âşık Veysel'in günümüzde 179 adet yazılı ve sözlü şiiri tespit edilmiş olup hakkında yazılmış onlarca yayının yanı sıra belgesel, festival, film ve sergi bulunmaktadır (T.C. Sivas Valiliği, t.y.).

Resim 21. Âşık Veysel 36x52 mm.

Görsel Kaynak: Araştırmacının arşivinden

Resim 22. Âşık Veysel 36x52 mm.

Görsel Kaynak: Araştırmacının arşivinden

Resim 23. *Aşık Veysel Seri Numaralı Anma Bloku 87x52 mm. Görsel Kaynak: Araştırmacının arşivinden*

Resim 21 ve 22’de 2023’te tedavüle çıkarılan ve *Aşık Veysel Şatıroğlu* başlıklı çalışmayı oluşturan iki adet anma puluna yer verilmiştir (Filateli, t.y.). Yatay formata sahip olan pullarda *Aşık Veysel*’in portresi, şiirleri, sazı ve kilim motifleri tema olarak kullanılmıştır. Ozanın fötr taktığı ilk tasarımda, dokuma kültüründe yaygın olarak kullanılan akrep motifi ile *Dost dost diye nice nicesine sarıldım* vecizesi yer alırken diğer tasarımda yine kendi eseri olan *Aldanma cahilin kuru lafına kültürsüz insanın küllü yalandır* vecizesi ile sazı ve dokuma kültüründe yaygın olarak görülen göl ve çengel motifi yer almaktadır.

Resim 23’te *Aşık Veysel Şatıroğlu* teması ile 2023’te tedavüle çıkarılan seri numaralı bir adet anma blokuna yer verilmiştir (Filateli, t.y.). Yatay formata sahip olan ve marjlara kadar baskı uygulanan bu tasarımda *Aşık Veysel*’in *Uzun ince bir yoldayım* isimli eseri ile dokuma kültüründe yaygın olarak görülen göl ve çengel motifi, arka fon olarak kullanılmıştır. Ayrıca alt dantel çizgisinin altına denk gelen konuma bir de Braille alfabesi ile *Aşık Veysel* ifadesi yazılmıştır.

Sonuç ve Tartışma

UNESCO Anma ve Kutlama Programları çerçevesinde belirlenen konu sayısı 33 olmasına rağmen sadece konu dağılımının 1/3’üne denk gelen 11 konu hakkında pul basıldığı görülmektedir. Bu bağlamda Yunus Emre’nin Doğumunun 750. Yılına karşılık gelen 1991 yılında pul basılmışken Yunus Emre’nin Vefatının 700. Yılına denk gelen 2021 yılında pul bastırılmak yerine *2021 Yunus Emre ve Türkçe Yılı* konulu bir adet özel gün zarfı tedavüle çıkarılmıştır.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve *Aşık Veysel Şatıroğlu*’nun yakın tarihte yaşamış olduğu bilinmesine rağmen pullardaki diğer şahısların asırlar öncesinde yaşadığı, tasarımlara konu olan diğer olguların ise asırlar öncesine ait olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda Atatürk’e ait tasarımda sadece iki adet doğrudan görsel kullanımına yer verildiği görülürken *Aşık Veysel*’e ait tasarımların tamamında doğrudan görsel kullanımına yer verildiği görülmektedir. Bu bağlamda *Mevlânâ’nın Doğumunun 800. Yılı* anısına basılan puldaki Mevlânâ görselinin sanatçı çizimi olduğu görülürken devamındaki Mevlevi sema törenine ait kesit ile Konya kent merkezinde bulunan Mevlânâ Müzesi’nin doğrudan görsel kullanımı olduğu fark edilmektedir. Zaman ve mekân arasındaki ritmik ilişkiye bakıldığında bu durum anlamlı görünmektedir. Ancak *Hoca Ahmed Yesevi’nin Vefatının 850. Yıl Dönümü* anısına basılan ve Hoca Ahmed Yesevi ile Pir-i Türkistan Yesevi Türbesi’ni konu alan her iki pulda doğrudan görsel kullanımına yer verilmesi ise mekânın, zaman kavramıyla olan ilişkisindeki sürekliliğe aykırılık teşkil etmekte ve zaman-mekân denklemindeki sıralamayı bozmaktadır.

Tarihi öğeler içeren mevcut tasarımlara bakıldığında neredeyse her bir tasarım öğesinin farklı bir baskı tekniği ile oluşturulduğu fark edilmektedir. Ancak buradaki temel ayırım, çizim yöntemlerindeki farklılık ve tasarımcının çizim sürecini yorumlama biçimidir. Bu bağlamda Atatürk ile *Aşık Veysel Şatıroğlu* konulu tasarımlarda zemin ve figür arasındaki ilişkiye bakıldığında her iki

tasarımda karma çizim yönteminin tercih edildiği fark edilmektedir. Buna göre; *Yunus Emre'nin Doğumunun 750. Yıl Dönümü* anısına tasarlanan pullar ile *Mimar Sinan'ın Vefatının 400. Yıl Dönümü* anısına tasarlanan pullarda çizim ve renklendirme usulünün belirleyici olduğu, *Osmanlı Bilim ve Kültür Mirasının ve Çok Uluslu Yönlerinin Oluşumunun Başlangıcının 700. Yıl Dönümü* anısına tasarlanan pullarda ise Osmanlı döneminde kullanılan tabloların belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. *Kaşgarlı Mahmut'un Doğumunun 1000. Yıl Dönümü* ile *Kâtip Çelebi'nin Doğumunun 400. Yıl Dönümü* anısına basılan pullarda sulu boya etkisi görülürken *Hoca Ahmed Yesevi'nin Vefatının 850. Yıl Dönümü* anısına basılan pullarda bilgisayar destekli çizim yönteminin tercih edildiği görülmektedir. Dolayısıyla tarihî süreç içerisindeki çizim yönteminin karakalem, suluboya, renklendirme ve bilgisayar destekli çizim biçiminde seyretmesi beklenirken mevcut tasarımlarda bu sıralamanın pek de önemsenmediği fark edilmektedir. Çünkü burada hem olayları oluş sırasına göre yorumlayan bir grafik tasarım sürecinden bahsedilmesi gerekmekte hem de dijital teknolojilerin ülkemize girişiyle birlikte, tasarım sürecinde yaşanan kademeli dönüşümün etkilerini yansıtacak bir tasarım modeline yer verilmesi beklenmektedir.

Pul emisyon programı içerisinde yer alan tasarımların yayın yılı ile *UNESCO Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri* başlıklı çalışmaların kabul tarihleri bir arada değerlendirildiğinde arada anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmektedir. Ancak UNESCO Anma ve Kutlama Programları ile eşzamanlı olarak tedavüle çıkarılan toplam 11 konu başlığından sadece *Mevlânâ'nın Doğumunun 800. Yılı* başlıklı çalışmanın UNESCO Genel Direktörlüğü tarafından hazırlanan yıl dönümü logosuyla desteklendiği diğer çalışmaların ise bağımsız olarak posta idaresi tarafından tedavüle çıkarıldığı anlaşılmaktadır.

Pul emisyon programının son 5 yıla ait verileri incelendiğinde resmî posta pulları hariç tutulmak koşuluyla 19 ile 29 arasında farklı temanın pul emisyon programına dâhil edildiği görülmektedir. Bu bağlamda üye ülkelerin katılımı ile iki yılda bir gerçekleşen ve Genel Konferans kararları ile kayıt altına alınan yıl dönümü program sayısının ise 1 ile 2 arasında olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla posta idaresinin emisyon programına dâhil edilecek temaların belirlenmesi sürecinde seçici davrandığı ve daha çok popüler konuları pul emisyon programına dâhil ettiği anlaşılmaktadır. Bu süreçte UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'nun Genel Konferans kararları ile kayıt altına alınan yıl dönümü etkinliklerini yeterince desteklemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynakça

- Acaroğlu, T. (1961). Bibliyografya Nedir? *Türk Kütüphaneciliği*, 10(3-4), 135-140.
- Aslanapa, O. (1986). Türk Minyatür Sanatının Gelişmesi. *Erdem*, 2(6), 851-866.
- Banarlı, N. S. (1971). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I*. Millî Eğitim Basımevi.
- Benim Müzayedem. (2023). *5 Eylül 1980, Kırşehir, 16. Uluslararası Ahi Evran Bayramı ve Folklor Festivali, PTT, Özel Damga*. <https://www.benimmuzayedem.com/urun/3449818/5-eylul-1980-kirsehir-16-uluslararasi-ahi-evran-bayrami-ve-folklor-festivali> (Erişim Tarihi: 12.10.2023).
- Binark, İ. (1978). Türklerde Resim ve Minyatür Sanatı. *Vakıflar Dergisi*, ?(12), 271-289.
- Bozkurt, T. (2012). *Türkistan Piri Hoca Ahmed Yesevi*. Yılmaz Basım.
- Çelik, Y. (2022). Biyografi Yazma Geleneği ve Cumhuriyet Sonrasında Biyografi Sözlükleri. *Bilgi*, ?(102), 1-25. <https://doi.org/10.12995/bilig.10201>
- Filateli. (t.y.). *Âşık Veysel Şatıroğlu*. <https://www.filateli.gov.tr/urunler/sik-veysel-satiroglu/09107cd15efa886a42f475bc62f24f94> (Erişim Tarihi: 12.06.2023).
- Güleç, A. (2011). Süleymaniye Camii Kalemîşi Boyalarının Analizleri. *Vakıf Restorasyon Yıllığı*, ?(3), 113-122.

- Kâtip Çelebi, (t.y.). *Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi* (4. Cilt). İhlas Matbaacılık.
- Katkat, B. (2016). *Mimar Sinan'ın İstanbul'u* (1. Baskı). Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. (2018). *İzmit'in Değerleri Pul Serisi*. <https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/birimler/muzeler-subemudurlugu/54/30704> (Erişim Tarihi: 08.06.2023).
- Mazak, A., Minder, R., Geleş, F. ve Tuna, T. (Ed.). (2006). *Posta Pullarında Atatürk On Postage Stamps*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü.
- Mülayim, S. (2009). Sinan. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, ?(37), 224-227. <https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/37/C37012217.pdf> (Erişim Tarihi: 12.10.2023).
- Nilüfer Belediyesi. (2016). *Nâzım Hikmet Doğumunun 114. Yıl Dönümünde İlklerle Anıldı*. <https://www.nilufer.bel.tr/haber/nazim-hikmet-dogumunun-114-yil-donumunde-ilklerle-anildi> (Erişim Tarihi: 12.06.2023).
- Oy, A. (1991). Âşık Veysel (1894-1973). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, ?(4), 6. <https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/4/C04001379.pdf> (Erişim Tarihi: 12.10.2023).
- Özçelik, M. (2012). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Mevlâna, Mevleviler ve Mevlevihaneler*. Rumi Yayınları.
- Pulhane. (1957). *Fuzuli Yılı*. <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k195715.html> (Erişim Tarihi: 24.07.2023).
- Pulhane. (1966). *Türk Büyükleri ve Meşhurları 1966/2*. <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k196602.html> (Erişim Tarihi: 24.07.2023).
- Pulhane. (1967). *Türk Büyükleri ve Meşhurları*. <https://www.pulhane.com/PulSayfalari/p196710.html> (Erişim Tarihi: 24.07.2023).
- Pulhane. (1969). *Kutadgu Bilig'in Yazılışının 900. Yılı*. <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k196916.html> (Erişim Tarihi: 24.07.2023).
- Pulhane. (1976). *Nasrettin Hoca*. <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k197607.html> (Erişim Tarihi: 25.07.2023).
- Pulhane. (1981). *Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılı*. <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k198107.html> (Erişim Tarihi: 28.07.2023).
- Pulhane. (1983). *Avrupa 1983-Piri Reis ve Haritası-Uluğ Bey ve Rasathanesi*. <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k198306.html> (Erişim Tarihi: 22.07.2023).
- Pulhane. (1988). *Mimar Sinan'ın Ölümünün 400. Yılı*. <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k198801.html> (Erişim Tarihi: 28.07.2023).
- Pulhane. (1991). *Yunus Emre Sevgi Yılı*. <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k199108.html> (Erişim Tarihi: 24.07.2023).
- Pulhane. (1996). *Avrupa 1996-Ünlü Kadınlar*. <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k199604.html> (Erişim Tarihi: 24.07.2023).
- Pulhane. (1999). *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılı*. <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k199903.html> (Erişim Tarihi: 17.07.2023).
- Pulhane. (2007). *Mevlana'nın Doğumunun 800. Yılı*. <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k200707.html> (Erişim Tarihi: 17.07.2023).

- Pulhane. (2008a). *Nasrettin Hoca'nın 800. Doğum Yıldönümü*.
<https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k200802.html> (Erişim Tarihi: 22.07.2023).
- Pulhane. (2008b). *Kaşgarlı Mahmut 1000. Doğum Yılı Dönümü*.
<https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k200807.html> (Erişim Tarihi: 21.07.2023).
- Pulhane. (2009a). *Türk Meşhurları*. <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k200924.html> (Erişim Tarihi: 24.07.2023).
- Pulhane. (2009b). *Kâtip Çelebi'nin Doğumunun 400. Yıldönümü*.
<https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k200916.html> (Erişim Tarihi: 25.07.2023).
- Pulhane. (2011). *Evliya Çelebi'nin Doğumunun 400. Yılı*.
<https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k201104.html> (Erişim Tarihi: 29.07.2023).
- Pulhane. (2013). *Pîrî Reis Haritasının 500. Yılı*. <https://pulhane.com/KatalogSayfalari/k201309.html> (Erişim Tarihi: 18.07.2023).
- Pulhane. (2015). *Müzelerimiz*. <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k201522.html> (Erişim Tarihi: 12.07.2023).
- Pulhane. (2016). *Hoca Ahmed Yesevi'nin Ölümünün 850. Yıldönümü*.
<https://pulhane.com/KatalogSayfalari/k201616.html> (Erişim Tarihi: 10.07.2023).
- Sarı, İ. (2016). *Kaşgarlı Mahmud* (1. Baskı). Net Medya Yayıncılık.
- Sezgin, F. (2013). *Piri Reis / The Pre-Columbian Discovery of the American Continent By Muslim Seafarers*. Boyut Yayınları.
- Şarkışla Belediyesi. (2023). *Aşık Veysel*. <https://sarkisla.bel.tr/bilgi-bankasi/asik-veysel> (Erişim Tarihi: 16.11.2023).
- Şengül, E. (2010). *Edirne'nin Simgesi Selimiye*. Edirne Valiliği.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). *Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Hacı Bektaş Veli ve Yunus Emre İçin Hatıra Pulu Bastırdı*. <https://sakarya.ktb.gov.tr/TR-289349/sakarya-il-kultur-ve-turizm-mudurlugu--haci-bektas-veli-.html> (Erişim Tarihi: 13.10.2023).
- Topdemir, H. G. (2013, Haziran). Bilim Tarihçisi Gözüyle Piri Reis. *Bilim ve Teknik*, ?(547), 42-45.
- UNESCO. (2016). *UNESCO'nun Doğumunun 100. Yılına "Atatürk Yılı" İlan Etmesini ve Gerekçesini Paylaşarak... Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu Aziz Atatürk'ü Saygıyla Anıyoruz*.
<https://www.unesco.org.tr/Home/AnnouncementDetail/162#:~:text=UNESCO%201978%20y%C4%B1%C4%B1nda%20ger%C3%A7ekle%C5%9Ftirilen%2020,Do%C4%9Fumunun%20Y%C3%BCz%C3%BCnc%C3%BC%20Y%C4%B1%C4%B1%20ile%20kat%C4%B1m%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r> (Erişim Tarihi: 29.10.2023).
- UNESCO. (2022). *Türkiye Millî Komisyonu 2020-2021 Faaliyet Raporları*. Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
- UNESCO. (t.y.). *2024-2025 UNESCO Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri 42. UNESCO Genel Konferansında onaylanmak üzere UNESCO 216. Yürütme Kurulunda kabul edildi*.
<https://www.unesco.org.tr/home/AnnouncementDetail/6145> (Erişim Tarihi: 29.10.2023).
- Uslu, M. (2022a). *Anadolu'nun Kandilleri Mevlâna*. Erkam Yayınları.
- Uslu, M. (2022b). *Anadolu'nun Kandilleri Hoca Ahmet Yesevî*. Erkam Yayınları.

Yavuz, K. (2017). Yunus Emre'nin Yaşadığı Zamanda Türk Edebiyatına Genel Bir Bakış, O. K. Tavukçu (Ed), *Yunus Emre kitabı* içinde (ss. 25-36), Ankara: Akçağ Yayınevi.

T.C. Sivas Valiliği. (t.y.). *Âşık Veysel*. <http://www.sivas.gov.tr/asik-veysel> (Erişim Tarihi: 09.11.2023).

Çatışma Beyanı

Makalenin herhangi bir aşamasında maddi veya manevi çıkar sağlanmamıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.